

Türk Masallarına Propp Metodunun Uygulanışı

Application of the Propp Method in Turkish Tales

Umay Günay*

Öz

Bu makaleye temel oluşturan bildiri ilk olarak 1973 yılında, T.C. Kültür Bakanlığı Folklor Dairesi tarafından Türk Tarih Kurumu'nda yapılan Türkiye'nin ilk Uluslararası Folklor Semineri'nde sunulmuş ve 1974 yılında yayımlanmıştır. 50 yıl sonra bu bildiriye neden yeniden yayımlama ihtiyacı duydum sorusunun cevabını makale sonnot'unda açıkladım. Elazığ Masalları ve Propp Metodu” adlı doktora tezimde vardığım sonuçlar Elâzığdan derlenen masallarla sınırlıydı. Daha sonra hazırlanan ve makalenin temeli oluşturan bildiride ise Türkiye'nin çeşitli bölgelerinden derlenmiş masallar da Propp metoduna göre incelenmiş ve aynı sonuçlara ulaşılmıştı. Bu bildiride, Propp Medoduna masallarda yapıyı belirleyen 31 fonksiyondan yedisine eklediğim sekiz alt sınıf, yapının kültür ve inanç sistemiyle bağlantısını göstermesi açısından çok önemliydi. Ayrıca bu eklemeler yapıyla içeriğin dengeli bir bağlantı içinde olduğunu da göstermektedir. İndeksli dergilerin hayatta olmadığı yıllarda akademik tez ve araştırmalarda bakılan en önemli ölçüt orijinal olmaktı. 1990'lı yıllarda bu konuda A.B.D. Indiana Üniversitesinde verdiğim konferans da

Geliş tarihi (Received): 2-01-2023 - Kabul tarihi (Accepted): 02-07-2023

* Dr., Atatürk Üniversitesi Öğretim Görevlisi (şimdi: Prof. Dr., Girne Amerikan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Öğretmenliği Bölümü / currently: Prof. Dr., Girne American University Faculty of Education Department of Turkish Language Teaching) umaygunay9@yahoo.com. ORCID ID 0009-0001-6090-0858

çok kalabalık ve çok ilgi gören bir konuşma olmuştu. Çalışmamın zaman aşımına uğramamış olması onu yeni nesillerle buluşturmam gerektiğini düşündürdü. Bildiriyi sunduğumda 1973 yılında folklor çalışmaları büyük çoğunlukla amatör folklorcular tarafından yürütülmekteydi. Bildirimim içeriği büyük şaşkınlık yaratmış ve o zaman söz sahibi olan bu olgun folklorcular bana “Genç Masalcı” diye hitap etmişlerdi. O genç masalcının bildirisini bugünün genç araştırmacılarına sunuyorum. Bildirinin içeriğini aynen korudum ancak 50 yılda yenileşen Türkçe kullanımları eski kullanımların yerine koydum.

Anahtar sözcükler: *Propp, Türk masalları, işlev*

Abstract

This paper was presented in 1973 at Turkey’s first International Folklore Seminar held by the Republic of Turkey, Ministry of Culture’s Folklore Department at the Turkish Historical Society and was published in 1974. In the endnote of the article, I explained why I felt the need to republish this statement after 50 years. The results I obtained in my doctoral thesis titled “Elazığ Tales and Propp Method” were limited to the fairy tales compiled from Elazığ. In this paper tales were compiled from various regions of Turkey and were examined according to the Propp method and the same results were reached. For the fairy tales examined in this paper, I added eight subclasses to the seven of the 31 functions that determine the structure in the Propp Method, which is very important in terms of showing the connection of the structure with the culture and its belief system. In addition, these additions show that the structure and the content have a balanced connection. Years ago, when indexed journals were non-existent, the most important criterion in academic dissertations and research was originality. In the 1990s, at the conference I gave at Indiana University was also a very crowded and interesting speech. The fact that my work has not yet been obsolete made me think that I needed to introduce it to the newer generations. In 1973, when I presented the paper, folklore studies were generally carried out by amateur folklorists. The content of the declaration caused great surprise and the mature folklorists who had a say at that time called me a “young storyteller”. In this paper, I present the report of that young storyteller to today’s young researchers. I kept the content of the paper as it is; however, I replaced the old usages with the newer Turkish usages that were renewed in 50 years.

Keywords: *Propp, Turkish tales, function*

Extended summary

The Propp Method, developed by Russian folklorist Vladimir Propp, is a structural analysis approach used to study and categorize the narrative elements of traditional folktales. This method breaks down fairy tales into a series of functions and character types, by identifying common patterns and plot devices. While the Propp Method was initially developed using Russian fairy tales, it can be applied to analyze fairy tales from various cultures, including

Turkish fairy tales. Turkish folklore is rich with captivating stories, and the Propp Method can help reveal the underlying narrative structure and recurring motifs within these tales. By utilizing the Propp Method, researchers can gain a deeper understanding of the narrative structure and dynamics of folktales and fairy tales. Its systematic and comparative approach allows for the exploration of cultural themes, archetypes, and universal storytelling elements, providing valuable insights into the rich tapestry of human storytelling traditions. Applying the Propp Method to Turkish fairy tales can provide insights into the cultural themes, values, and storytelling conventions specific to Turkey. By identifying the recurring patterns and narrative elements, researchers and enthusiasts can gain a deeper understanding of the structure and dynamics of Turkish folklore. It also allows for comparisons with other fairy tale traditions and the exploration of universal storytelling motifs.

The Propp Method consists of 7 components, which are explained, can be easily applied to Turkish fairy tales. The first component is function. Propp identified a set of recurring functions or narrative actions that appear in fairy tales. These functions include the villain's misdeeds, the hero's departure, the receipt of a magical helper, and the hero's struggle, among others. The second component is character type. Propp classified characters based on their roles and functions within the story. Some common character types include the villain, the donor (aiding the hero), the dispatcher (sending the hero on a quest), and the false hero, among others. The third component is narrative sequence. In this component, Propp observed that fairy tales often follow a set sequence of functions, forming a narrative structure. This sequence typically involves the hero's initial situation, their interaction with other characters, their journey or quest, and the resolution of the story. By mapping out the narrative sequences and observing variations or unique elements present in the culture's storytelling tradition can be identified in Turkish fairy tales. The fourth component is simplification of complex narratives. By breaking down complex narratives into discrete functions and character types, the Propp Method simplifies the analysis process. It allows researchers to focus on the core narrative elements and their relationships, facilitating a deeper understanding of the story's structure. The fifth component is identification of narrative patterns. Using this component helps identify recurring narrative patterns within a particular genre or culture. These patterns can reveal cultural norms, values, and archetypal storylines that are embedded in the collective imagination. The sixth component is comparative analysis. This component enables the comparative analysis between different tales and cultures. By identifying common functions and character types, researchers can explore similarities and differences in storytelling traditions, shedding light on cultural exchange and influences. The last component of the Propp Method is practical application: The Propp Method is not only a theoretical framework but also a practical tool. It provides a structured approach to analyze and classify narrative elements, making it useful for researchers, writers, and storytellers alike.

The paper that forms the basis of this article was first published in 1973 by T.C. It was presented at Turkey's first International Folklore Seminar held by the Ministry of Culture's Folklore Department at the Turkish Historical Society and was published in 1974. The results I reached in my doctoral thesis named "Elazığ Tales and Propp Method" were limited to

the fairy tales compiled from Elazığ. In the paper, which was prepared later and formed the basis of the article, the tales compiled from various regions of Turkey were also examined according to the Propp method and the same results were reached. In this paper, the eight subclasses that I added to the seven of the 31 functions that determine the structure in the Propp Method in fairy tales were very important in terms of showing the connection of the structure with the culture and belief system. In addition, these additions show that the structure and the content are in a balanced connection. In the years when Indexed Journals were not alive, the most important criterion in academic dissertations and research was to be original. In the 1990s, the U.S. The conference I gave at Indiana University was also a very crowded and interesting speech. The fact that my work has not expired made me think that I should introduce it to new generations. In 1973, when I presented the paper, folklore studies were mostly carried out by amateur folklorists. The content of the declaration caused great surprise and these mature folklorists who had a say at that time called me “Young Storyteller”. I present the report of that young storyteller to today’s young researchers. I kept the content of the paper as it is, but I replaced the old usages with the Turkish usages that have been renewed in 50 years.

Giriş

Uzun süre masal sınıflandırma çalışmalarının tamamı masalların içerikleri gözönünde tutularak ve çoğunlukla masal temlerine/konularına göre hazırlanmıştır. Bugün ilmin bütün dallarında içerik incelemelerinin yanında şekil ve yapı özellikleri de incelenmektedir. Vladimir Propp, 1928 yılında Leningrad’da yayınlanan “Morfogija Skazki” isimli eserinde masaları yapı özelliklerine göre incelemiştir. V. Propp’un masalların da diğer türler gibi yapı özellikleri yönünden incelenebileceği görüşünü ortaya koyan çalışması Rusya’da yayınlandıktan otuz yıl sonra 1958 de İngilizceye tercüme edilmiştir. Bu çalışmanın Amerika’da yayımlanmasıyla Amerikalı ve Avrupalı folklorcular, dilciler, antropolog ve edebiyat eleştirmenleri kendi alanlarında yapı analizini denemişlerdir.

Türkiye’de bugüne kadar Propp Metodu ile ilgili herhangi bir yayın yapılmadığından** bu metodun Türk masallarına uygulanışına geçmeden önce metodu kısaca özetlemenin faydalı olacağı düşüncesindeyim.

V.Propp, Masal Morfolojisi adını taşıyan eserinde malzeme olarak Afanasyev derlemesinde 50-150 numaralar arasında bulunan 100 peri masalını kullanmıştır.

Propp, temlerin bilhassa peri masallarının temlerinin birbirleriyle çok yakından ilgili olmaları sebebiyle muhtevaya/içeriğe göre yapılan sınıflandırmaların araştırmacıları doğru neticeye/sonuca ulaştıramayacağı görüşünü benimsemiştir. Bunun için de metodunu masalların sabit unsurları olarak kabul edip ispatladığı “fonksiyonlar” üzerine kurmuştur. Peri masallarında var olan benzerliklerden hareket ederek masalların sabit ve değişken unsurlarını tespit etmiştir. Masallarda masal kahramanlarının isimleri ve faydalandıkları nesnelere değişmekte fakat masal kahramanlarının yaptıkları iş değişmemektedir. Buradan aynı aksiyonların çeşitli

masal kahramanlarına aktarıldığı kolayca görülebilir. Propp, sabit olan ve bir masaldan diğere nakledilen bu aksiyonlara “fonksiyon” adını vermiş ve masalları bu sabit unsurlara göre tetkik etmiştir/incelemiştir. Masal kahramanları daima aynı fonksiyonları icra ettikleri/yerine getirdikleri için fonksiyonların sayısı sınırlı, her masalda değişen masal kahramanlarının sayısı ise sınırsızdır. Aynilik ve çeşitlilik masalların iki farklı özelliğidir. Masal kahramanları, faydalanılan nesnelere, adet ve inançlar, çevre masallarda çeşitliliği ve zenginliği fonksiyonlar ise aynilik ve yeknesaklığı /tekdüzeliği sağlar.

Masallarda fonksiyonlar gibi sabit unsur olarak hizmet görmedikleri halde masalın asli ve önemli dört grup unsuru da şunlardır: Olayları birbirine bağlayan “Bağlayıcı Unsur”: yapılan hareketlerin maksatları/amaçlarını sağlayan unsurlar “Maksat ve Sebepler”; “Masal Kahramanlarının Ortaya Çıkış Şekilleri” ve “Masal Kahramanlarının Vasıfları/Nitelikleri “. Masal, fonksiyonlarla birlikte bu dört grup elementle tetkik edildiğinde/incelendiğinde hem analiz hem de tanımlanmış olur.

Propp, morfolojik(yapısal özellikleri ve biçimleri) olarak masalı şöyle tarif etmektedir: Hainlik (A) veya eksik (kifayetsizlik/yetersizlik) (a) ile başlayan ara fonksiyonlarla evliliğe (W) veya son olarak kullanılan diğer fonksiyonlarla biten bir gelişmedir. Mükâfat/Ödül (F), kazanç veya talihsizliğin tasfiyesi/ortadan kaldırılması (K), takipten/izlenmekten kurtuluş (Rs) masalda son fonksiyon olarak kullanılabilir. Bu tip tekamüle/gelişime hareket adı verilir. Hainliğin her yeni şekli veya eksik olan nesnenin cinsi yeni bir hareket yaratır.

Her masal içerdiği hainlik veya eksik sayısı kadar hareketten oluşmaktadır. Propp metoduna göre tahlil edilen masalda önce hareketler tespit edilir. Hareketler doğrudan doğruya birbirlerini takip ettikleri/izledikleri gibi birbirlerine karışarak değişik kompozisyonlar meydana getirebilirler. Şartlı olarak masalın bir hareket olarak tarif edilmesi masalın bir tek hareketten ibaret olması anlamına geldiğini göstermez.

Masalların asli unsurları olan fonksiyonların tarifi yapılırken şu iki husus/nokta göz önünde tutulur: 1) Fonksiyonun, tarifi, aksiyonu icra eden/gerçekleştiren şahsa dayanmadan hareket ifade eden bir isim şeklinde ifade edilmelidir (yasak, soru, uçuş gibi); 2) Fonksiyon anlatım içindeki yerinden ayrılmamalıdır. Eldeki fonksiyonun masal içinde devam eden hareketteki yeri morfolojik yönden önem taşır. Mesela, masal kahramanının padişah kızı ile evlenmesiyle bir babanın iki kızı olan dul bir kadınla evlenmesi birbirinden tamamen farklı hareketlerdir. Her iki hareket aynı gibi görünüyorsa da morfolojik olarak farklı iki elementi ifade eder. Birincisi masalın sonunda bitişi ve mutluluğu ifade ederken, ikincisi başlayan olaylar zincirini ifade eder. Masal fonksiyonları dört ana özelliğe sahiptir.

1. Masal kahramanlarının icra ettikleri/gerçekleştirdikleri fonksiyonlar, masalda kim ve nasıl icra eder/gerçekleştirir sorularından ayrı sabit elementlerdir.

2. Peri masallarında fonksiyonların sayısı sınırlıdır, en fazla 31 fonksiyon bulunur.

3. Fonksiyonların sırası her zaman aynıdır. Bütün masalların daima bütün fonksiyonları ihtiva etmemesi bu prensibi bozmaz. Bazı fonksiyonların eksik oluşu geri kalan fonksiyonların sırasını etkilemez, eksik olan fonksiyondan bir sonraki ile masal devam eder.

4. Yapılarına göre peri masalları tek tipe girerler. Peri masallarının tek bir eksenidir, diğer masallar için farklı eksenler tespit edilebilir.

Masal tertibi/düzeni içinde masal kahramanlarının fonksiyonlarının listesi yapılırken şu hususlar/noktalar gözönünde bulundurulur: 1) Fonksiyonun mahiyetinin/içeriğinin kısa özeti. 2) Fonksiyonun bir kelime içine toplanmış kısa tanımı. 3) Usule uygun bir işaret. Fonksiyonlara verilen işaretler masalların yapılarının şematik mukayesesini/karşılaştırılmasını mümkün kılar/sağlar.

Aşağıda verilen fonksiyon listesi ve sırası peri masallarının temelini teşkil eder oluşturur.

Masallar daima başlangıç durumu ile başlar. Burada ailenin fertleri zikredilir/tanıtlır veya gelecekteki masal kahramanı ya ismi söylenerek veya durumuna işaret edilerek tanıtlır (bir fakir adam, bir padişah gibi). Bu hal bir fonksiyon olmamakla beraber önemli morfolojik elementtir. Bu elemente «İLK DURUM» denir (α) alfa işareti ile gösterilir, ilk durumu sırasıyla 31 fonksiyon takip eder. Fonksiyonlar kendi aralarında tali/alt sınıflara ayrılırlar.

I. AİLENİN FERTLERİNDEN BİRİ EVDEN AYRILIR (Tarif : Ayrılış, işaret: β).

1. Yaşlı nesilden bir kimse evinden ayrılır (β^1). Babanın evden ayrılması gibi.
2. Ana veya babanın ya da ikisinin birden ölümleri ayrılığın kuvvetlendirilmiş şekli olur (β^2).
3. Genç nesilden bir kimse evden ayrılır (β^3),
F: 6

II. KAHRAMANA BİR YASAK BİLDİRİLİR (Tarif: Yasak İşaret: γ).

1. Ayrılmama veya yapılmaması gereken bir iş bildirilir (γ^1).
2. Yasağın ters şekli bir emir veya bir teklifle belirtilir (γ^2)

Çocukların tarlaya veya ormana gitmeye zorlanmaları tarlayı veya ormana gitmeme yasağı ile aynı neticeyi/sonucu doğurur.

III. YASAK İHLAL EDİLİR. (Tarif: ihlal, işaret: δ).

IV. HAIN KEŞİF İÇİN TEŞEBBÜSTE /GİRİŞİMDE BULUNUR (Tarif: Keşif, işaret: ϵ).

1. Çocukların veya kıymetli nesnelere yerini öğrenmek için teşebbüs/girişim (ϵ^1).
2. Keşif için teşebbüsün/girişimin aksi şekli, kurbanın haini sorguya çekmesi (ϵ^2).
3. Başka şahıslar vasıtasıyla keşif için teşebbüs/girişimde bulunulur (ϵ^3).

V. HAIN KURBANİ HAKKINDA BİLGİ ELDE EDER (Tarif: Bilgi toplama. İşaret: ζ).

1. Hain sorusuna doğrudan doğruya cevap alır (ζ^1).
- 2-3. Hain sormadan öğrenmek istediğini tesadüfen öğrenir veya kahramana karşı zor kullanır. (ζ^{2-3}).

VI. HAIN KURBANINI KENDİSİNE VEYA EŞYALARINA SAHİP OLMAK İÇİN ALDATIR (Tarif: Hile. işaret: η).

Burada hain kıyafet değiştirir, cadının sevimli ihtiyar şeklinde görünmesi gibi.

1. Hain kurbanını razı etmeyi dener (η^1).
2. Hain sihirli vasıtaları kullanarak maksadına/amacına ulaşmayı dener (η^2).
3. Hain kandırma veya zorlamanın diğer şekillerim dener (η^3).

VII. KURBAN HİLEYE KANAR, FARKİNDA OLMADAN DÜŞMANINA YARDIM EDER (Tarif: Suç ortaklığı, işaret: Θ).

1. Kahraman haine inanır (Θ^1).
- 2-3. Kahraman sihirli veya diğer vasıtaların kullanılmasıyla hainin isteklerim yerine getirir (Θ^2 - Θ^3).

Kurbanın başına gelen zor durumlarda hain avantaj elde eder, bazen zor durumları hain hazırlar. Bu element, TALİHSİZLİĞİN BAŞLANGICI diye tarif edilir. (λ) işareti ile gösterilmesi aldatmanın diğer şekillerinden ayrılmasını sağlar. Buraya kadar gördüğümüz fonksiyonlar masalda komplikasyonun başlaması için hazırlık kısmını oluşturur. Masalın asıl hareketi sekizinci fonksiyonla başlar.

VIII. HAIN AİLENİN FERTLERİNDEN BİRİNİN YARALANMASINA VEYA ZARAR GÖRMESİNE SEBEB OLUR (Tarif: Hainlik, işaret: A).

1. Hain bir kimseyi kaçıtır (A^1).
2. Hain sihirli vasıtayı zapt eder veya alıp götürür (A^2).
- 2a. Sihirli yardımcının zorla ele geçirilmesi bu sınıfın özel tali/alt sınıfım yaratır (A^{11}).
3. Hain mahsulü/ürünü yağma veya ziyan eder (A^3).
4. Hain gün ışığını ele geçirir (A^4).
5. Hain diğer şekillerde zarar verir (A^5).
6. Hain vücut yarası alınmasına sebep olur (A^6).
7. Hain aniden ortadan kaybolmaya sebep olur (A^7).
8. Hain kurbanını ister veya kandırır (A^8).
9. Hain bir kimseyi kovar (A^9).
10. Hain bir şahsın denize atılmasını emreder (A^{10}).
11. Hain bir şahsa veya nesneye büyü yapar (A^{11}).
12. Hain bir şahsın yerine geçer (A^{12}).
13. Hain bir cinayetin işlenmesini emreder (A^{13}).
14. Hain öldürmeyi gerçekleştirir (A^{14}).
15. Hain bir şahsı hapseder veya alıkoyar (A^{15}).
16. Hain tehditle evliliğe zorlar (A^{16}).
17. Hain yamyamlık tehdidinde bulunur (A^{17}).
18. Hain gece eziyet eder (A^{18}).
19. Hain harp ilan eder (A^{19}).

Bütün masallar talihsizliğin üzüntüsüyle başlar, talihsizlikle başlamayan masallar belirli bir eksik veya yetersizlikle başlar ve talihsizlikle başlayan masallarla aynı gelişmeyi gösterir. Bazı masalarda masal kahramanı sahip olduğu bir nesneyi kaybeder, bazı masalarda ise masal kahramanı yeni bir şeye sahip olmak ister. Masal kahramanının nişanlısının kaçırılmasıyla masal kahramanın evlenmek için kız araması aynı sonucu doğurur. Her iki halde de kahramanlar aramaya çıkarlar. Bunun için eksik veya kifayetsizlik VIII. fonksiyonun bir bölümü olur.

VIIIa. AİLENİN FERTLERİNDEN BİRİ BİR ŞEY KAYBEDER VEYA BİR ŞEYE SAHİP OLMAK İSTER (Tarif: Eksik. İşaret: a).

1. Gelin veya bir arkadaş (genellikle bir insan) eksiktir (a¹).
2. Sihirli vasıta eksiktir (a²).
3. Sihir kuvveti olmayan harukulâde nesnelere eksiktir (a³).
4. Bir devin ölümünü sağlayacak sihirli yumurta gibi özel bir şey eksiktir (a⁴).
5. Makul şeyler, yaşamak için gerekli vasıtalar eksiktir (a⁵).
6. Diğer şekiller (a⁶).

A ve a elementleri her sınıf masal için gereklidir, masalarda komplikasyonun diğer şekilleri mevcut değildir.

IX. TALİHSİZLİK VEYA EKSİK BİLDİRİLİR - KAHRAMAN BİR EMİR VEYA BİR İSTEKLE KARŞILAŞIR - KAHRAMANIN GİTMESİNE MÜSAADE EDİLİR/İZİN VERİLİR VEYA KAHRAMAN GÖNDERİLİR. (Tarif: Ara buluculuk - Bağlayıcı olay. İşaret: B).

Masal kahramanı bu fonksiyonla masalın içerisine girer ve aktif rol oynamaya başlar.

1. Görevlendirilmek üzere kahraman çağrılır (B¹).
2. Kahraman doğrudan doğruya gönderilir (B²).
3. Kahramanın evden ayrılmasına /izin verilir (B³).
4. Talihsizlik haber verilir (B⁴).
5. Kovulan kahraman evin dışına götürülür (B⁵).
6. Ölüme mahkûm edilen kahraman gizlice serbest bırakılır. (B⁶).
7. Ağıt söylenir (B⁷). Bu ağıtle çok kere suçlu ele geçirilir.

X. KAHRAMAN TEPKİ GÖSTERMEK ÜZERE ANLAŞIR VEYA KENDİ KENDİNE KARAR VERİR (Tarif: Tepkinin başlangıcı. İşaret: C).

XI. KAHRAMAN EVDEN AYRILIR (Tarif: Ayrılış. İşaret: İ).

Buradaki ayrılış daha önce beta işaretiyle gösterilen fonksiyondan farklıdır, bu ayrılışla masal tekâmül etmektedir. I. fonksiyondaki evden ayrılma hali hainliğin gerçekleşmesini hazırlar. ABCİ elementleri komplikasyonu temsil ederler. Bundan sonra masalarda aksiyonun seyri gelişir. Burada masala yeni bir karakter girer. Kahramana yardımcı olan bu karaktere VERİCİ veya YOL GÖSTERİCİ adı verilir. Verici kahramana talihsizliği ortadan kaldıracak sihirli bir vasıta verir. Ancak sihirli vasıtayı veya yardımcıyı kazanabilmek için kahraman çeşitli şekillerde denenir.

XII. KAHRAMAN SİHİRLİ VASITAYI VEYA YARDIMCIYI ALABİLMEK İÇİN DENENİR - SORGUYA ÇEKİLİR - HÜCUMA UĞRAR (Tarif: Vericinin ilk fonksiyonu, işaret: D)

1. Verici kahramanı dener (D¹). Buradaki deneme bir şahıs tarafından yapılabildiği gibi bir yerde yazılı olabilir.
2. Verici kahramanı selamlar ve sorguya çeker (D²).
3. Ölmek üzere olan veya ölmüş bir kimse kahramandan bir hizmetin yapılmasını ister (D³).
4. Bir tutuklu serbest bırakılması için yalvarır (D⁴).
5. Kahraman merhamet talebiyle karşılaşır (D⁵).
6. Kavgacılar, kavga konusu olan malın paylaşılmasını isterler (D⁶). Bazen kahraman kendiliğinden kavga konusu malları paylaştırmayı önerir (d⁶).
7. Diğer istekler (D⁷). Bu gruba karşıdan talep olmaksızın kahramanın çaresiz bir durumla karşılaşması hali girer.
8. Düşman yaratık kahramanı yok etme girişiminde bulunur (D⁸).
9. Düşman yaratık kahramanla mücadele eder (D⁹).
10. Kahramana değiştirilmek üzere sihirli bir vasıta gösterilir (D¹⁰).

XIII. KAHRAMAN MÜSTAKBEL VERİCİNİN HAREKETLERİNE TEPKİ GÖSTERİR (Tarif: Kahramanın reaksiyonu, işaret: E)

1. Kahraman denemeye olumlu veya olumsuz cevap verir (E¹).
2. Kahraman vericinin selamını alır veya almaz (E²).
3. Kahraman ölmüş veya ölmekte olan bir şahsın isteğini yerine getirir veya getirmez (E³).
4. Kahraman esiri serbest bırakır (E⁴).
5. Kahraman yalvarana merhamet eder (E⁵).
6. Kahraman paylaştırmayı gerçekleştirerek kavgacıları barıştırır (E⁶). Kahraman kavga konusu malları kendisi alabilmek için kavgacıları barıştırır (E⁶).
7. Kahraman başka hizmetler görür (E⁷).
8. Kahraman düşmanın kullandığı taktikleri kullanarak hayatını kurtarır (E⁸).
9. Kahraman düşmanın yener veya yenemez (E⁹).
10. Kahraman yer veya el değiştirmeyi kabul eder fakat aldığı nesnenin sihir kuvvetini kullanarak verdiği nesneyi geri alır (E¹⁰).

XIV. KAHRAMAN SİHİRLİ VASITANIN YARDIMINI KAZANIR (Tarif: Sihirli vasıta kazanılır veya zapt edilir. işaret: F)

1. Vasıta doğrudan doğruya kahramana verilir (F¹). Vasıtanın doğrudan doğruya verilmesi mükâfat/ödül karakteri taşır. Bazı masallar ödül anında biterler, böyle hallerde

verilen sihirli vasıta olmayıp değerli bir nesnedir. Verilen nesnenin değerli bir şey olması hali (F¹) olarak gösterilir. Kahraman olumsuz davrandığı takdirde bir şey verilmaz (F neg.). Olumsuz davranan kahramana ceza verilir (F contr.).

2. Kahramana vasıta gösterilir (F²).
3. Vasıta hazırlanır (F³).
4. Vasıta satılır ve satın alınır (F⁴).
5. Vasıta şans eseri olarak kahramanın eline geçer (F⁵).
6. Vasıta aniden kendi usulüne göre ortaya çıkar (F⁶).
7. Vasıta yenilerek veya içilerek üstün güçler elde edilir (F⁷).
8. Vasıta zaptedilir (F⁸).
9. Çeşitli karakterler kahramanın emrine girerler (F⁹). Kahramanın bir yardımcıya sahip oluşu (F⁹). Olağanüstü vasıfları olan karakterlerin kendi kendilerine kahramanın hizmetine girişi (F₉).

XV. KAHRAMAN ARADIĞI NESNENİN OLDUĞU YERE GÖTÜRÜLÜR VEYA KAHRAMANA YOL GÖSTERİLİR (Tarif: iki ülke arasında yerde veya gökte yolculuk, rehberlik. İşaret: G).

1. Kahraman havada uçar (G¹).
2. Kahraman yerde veya suda seyahat eder (G²).
3. Bir kimse kahramana kılavuzluk eder (G³).
4. Kahramana yol gösterilir (G⁴).
5. Ulaşımın sabit vasıtalarından faydalanılır (G⁵).
6. Kahraman kan izlerim takip eder (G⁶).

XVI. KAHRAMAN İLE HAIN DOĞRUDAN DOĞRUYA DÖĞÜŞTE KARŞILAŞIRLAR (Tarif: Mücadele. İşaret: H).

1. Açık bir arazide döğüşürler (H¹). Buraya ejderhalar ve düşman ordularıyla yapılan harpler dahildir.
2. Seçmelerde yarışılır (H²). Latifeli masallarda döğüş olmaz, kahramanla hain çeşitli yarışmalar yaparlar, kahraman zekâsını kullanarak kazanır.
3. İskambil oynarlar (H³).
4. Tartılırlar (H⁴). Kim ağır gelirse o kazanır.

KAHRAMAN DAĞLANIR (Tarif: Dağlama, işaretleme. İşaret: J)

1. Damga vücuda uygulanır (J¹).
2. Kahraman bir mendil veya bir yüzük alır (J²).

XVIII. HAIN MAĞLUP EDİLİR (Tarif: Zafer: işaret: I)

1. Hain açık mücadelede dövülür (I¹).

2. Hain yarışmada yenilir (I²).
3. Hain kâğıt oyununda kaybeder (I³).
4. Tartılmada kaybeder (I⁴).
5. Döğüşmeden öldürülür (I⁵).
6. Hain sürgün edilir (I⁶).

XIX. BİRİNCİ TALİHSİZLİK VEYA EKSİK TASFİYE EDİLİR/ORTADAN KALDIRILIR (Tarif: Talihsizlik veya eksik ortadan kaldırılır. İşaret: K)

1. Aranılan nesne aklın ve kuvvetin kullanılmasıyla ele geçirilir (K¹).
2. Aranılan nesne mutelif şahıslar/birden fazla kişi tarafından kazanılır (K²).
3. Aranılan nesne hilelerin yardımıyla kazanılır (K³).
4. Aranılan nesne önce yapılan hareketlerin neticesinde/sonucunda elde edilir (K⁴).
5. Aranılan nesne sihirli vasıtaların kullanılmasıyla hemen elde edilir (K⁵).
6. Sihirli vasıtanın kullanılmasıyla yoksulluktan kurtulunur (K⁶).
7. Aranılan nesne yakalanır (K⁷). Bu tipik ziraî/tarımsal soygundur.
8. Büyü bozulur (K⁸).
9. Öldürülmüş bir kimse canlandırılır (K⁹).
10. Tutuklu serbest bırakılır (K¹⁰).
11. Aranılan nesnenin alınması sihirli vasıtanın elde edilmesindeki şekillerle aynıdır. İstenecek nesne hediye olarak verilir, yeri gösterilir vs. İşaretler: KF¹, KF², KF³, KF⁴ şekillerinde olur.

XX. KAHRAMAN GERİ DÖNER (Tarif: Geri dönüş. İşaret: ↓).

XXI. KAHRAMAN TAKİP EDİLİR (Tarif: Takip, kovalama. İşaret: Pr)

1. Takipçi kahramanın arkasından uçar (Pr¹).
2. Takipçi suçluyu ister (Pr²).
3. Takipçi çeşitli hayvan şekillerine girerek kahramanı takip eder (Pr³).
4. Takipçiler cazip nesnelere biçimine girerek kahramanı takip ederler (Pr⁴).
5. Takipçi kahramanı yemek ister (Pr⁵).
6. Takipçi kahramanı öldürmeye çalışır (Pr⁶).
7. Takipçi kahramanın sığındığı ağacı kemirir (Pr⁷).

XXII. KAHRAMAN TAKİPTEN KURTULUR (Tarif: Kurtuluş. İşaret: Rs)

1. Kahraman havada taşınır (Rs¹).
2. Kahraman takipçinin yoluna engeller koyarak gözden kaybolur (Rs²).
3. Kahraman uçuş sırasında kendisini tanıtmayacak nesnelere biçimine girer (Rs³).
4. Kahraman uçuş sırasında saklanır (Rs⁴).
5. Kahramanı demirciler saklar (Rs⁵).

6. Kahraman hayvan, taş vs. şekillerine girerek kendisini kurtarır (Rs⁶).
7. Kahraman şekil değiştirmiş varlıkların günaha teşviklerinden kaçınır (Rs⁷).
8. Kahraman kendisini düşmana yedirmez (Rs⁸).
9. Kahraman ölümden kurtulur (Rs⁹).
10. Kahraman bir ağaçtan diğerine atlayarak takipçiden kurtulur (Rs¹⁰).

Masalların bir çoğu bu noktada biter, bazı masalarda ise kahraman için yeni talihsizlikler bulunduğu için masal devam eder. Ortaya hain çıkar kahramanın kazandıklarım ele geçirir bir kelimeyle baştaki hainlik (A) tekrar edilir, bununla masalda yeni bir hareket başlar. Baştan beri görülen fonksiyonlar bu noktada tekrar edilir. Masalarda her yeni hainlik yeni bir hareket yaratır.

VIII. Masal kahramanının uçuruma atılmasıyla başlayan ve tekrarlanan hainlik biçimleri başlangıçtaki hâinliklerle karışmaması için yıldızlı *A şeklinde gösterilir. Masal kahramanın nişanlısının kaçırılması (*A¹), sihirli vasitanın çalınması (*A²), kaçırma öldürme ile beraberse (*A^{1,4}) vs. şekillerinde gösterilir. Bu şekilde devam eden masalarda B ve C elementleri eksiktir. Bundan sonra

D, E, F, G fonksiyonlarıyla ilerleyen masala bu noktada yeni bir fonksiyon girer.

XXIII. KAHRAMAN EVİNE VEYA BAŞKA BİR MEMLEKETE TANINMADAN VARIR (Tarif : Tanınmadan varış. İşaret: O).

XXIV. SAHTE KAHRAMAN ASILSIZ İDDİALARDA BULUNUR (Tarif: Asılsız iddia. İşaret: L).

XXV. KAHRAMANA ZOR BİR GÖRE ÖNERİLİR (Tarif: Zor vazife. İşaret: M).

XXVI. ZOR GÖREV ÇÖZÜMLENİR (Tarif: Çözüm. İşaret: N).

XXVII. KAHRAMAN TANINIR (Tarif: Tanıma. İşaret: Q).

XXVIII. SAHTE KAHRAMAN TEŞHİR EDİLİR/ SERGİLENİR (Tarif: Teşhir. İşaret: Ex).

XXIX. KAHRAMANA YENİ BİR GÖRÜNÜŞ VERİLİR (Tarif: Görünüş değiştirmek, işaret: T).

1. Yardımcının sihirli hareketiyle yeni bir görünüş kazanılır (T¹).
2. Kahraman güzel bir saray inşa ederek sosyal durumunu değiştirir (T²).
3. Kahraman yeni elbise giyer (T³).
4. Makul ve latifeli şekiller (T⁴).

XXX. HAIN CEZALANDIRILIR (Tarif: Ceza. işaret: U).

XXXI. KAHRAMAN EVLENİR VE TAHTA ÇIKAR (Tarif: Düğün. İşaret: W).

1. Düğün ve tahta çıkma aynı zamanda olur (W*_{*}).
2. Kahraman evlenir (W*).
3. Kahraman tahta çıkar (W_{*}).
4. Evlilik vaadi veya nişan (w¹).

5. Evli kahramanın eşini kaybederek yeniden bulması halinde düğün yenilenir (w2).
6. Kahraman maddi mükafaat alır (w⁰).

Peri masalı yukarıda zikredilen 31 fonksiyonun uygun şekillerde birleşmesiyle kurulan hikâyelerdir. Masallarda bazı fonksiyonlar eksik olabilir, bazıları da birkaç kere tekrar edilebilir. Peri masalı grubuna girmeyen bazı masallar da bu şemaya uymaktadır. Bu bakımdan yapılarına göre bu masallara yedi şahıslı masallar, tarih açısından mitolojik masallar denilebilir.

Propp çalışmasının sonunda şu altı sonucu tespit etmiştir:

1. Masallarda fonksiyonların sayısı sınırlıdır. Peri masalları en çok 31 fonksiyon ihtiva ederler.
2. Masalların hareketleri (Move) bu fonksiyonların sınırları içinde gelişir. Birbirinden farklı milletlerin masalları için de aynı şey söylenebilir.
3. Fonksiyonlar sırayla takip edildiğinde mantıkî ve artistik bir şekilde birbirlerinin içinden geliştikleri görülür. Fonksiyonlar tek bir eksen üzerine kurulduklarından birbirlerini engellemezler.
4. Fonksiyonların büyük bir kısmı birer çift oluşturur, yasak-ihlal; keşif - gönderme; mücadele - zafer; takip - kurtuluş gibi. Diğer fonksiyonlar gruplar halindedir, hainlik - gönderme - tepki için karar ve evden ayrılış masalda komplikasyonu meydana getirirler. Vericinin ilk fonksiyonu - kahramanın tepkisi - gerekli vasitanın elde edilmesi bir bütün meydana getirir. Bu terkiplerin/sentezlerin dışında yokluk, ceza, evlilik gibi bağımsız fonksiyonlar da mevcuttur.
5. Bu metodu elde edilen şemalar bağımsız masallar için ölçü birimidir. Masallar bu şemalarla ölçülerek aralarındaki akrabalık tayin edilir.
6. Tem ve varyant problemine bu metodu yeni bir çözüm getirilebilir.

TÜRK MASALLARINA PROPP METODÜNÜN UYGULANIŞI

Ana hatlarıyla kısaca özetlemeye çalıştığım bu metodu Türk masallarına uygulayarak Propp'un yukarıda aktarılan 6 maddesinin araştırdığım masallar için de doğru olduğunu gördüm.² Türk masallarına Propp metodunu uygulayarak genel olarak olumlu sonuçlara ulaşmakla beraber elimdeki malzemeye göre yedi ana fonksiyonun alt sınıflarına sekiz yeni varyant ilave etmek gereğini duydum. Yaptığım ilavelere Propp'un en son tespit ettiği numaradan bir sonrakini vererek listeye ekledim.

I. Masalın hazırlık kısmını meydana getiren ilk yedi fonksiyondan sonra masalda asıl hareketi başlatan VIII. fonksiyon "Hainlik" diye tarif edilerek (A) harfi ile gösterilmiştir. Propp kendi malzemesi içerisinde hainliğin 19 şeklini tespit etmiştir. Ben bu 19 alt sınıfa iki yeni alt sınıf daha eklemek ihtiyacını duydum.

20. İftira (A²⁰). Kahramana iftira atarak hainlik yapmak Propp listesinde mevcut değildir. Örnekler: P. N. Boratav, Zaman Zaman İçinde³ (sayfa: 89; satır: 24); P. N. Boratav, Az Gittik Uz Gittik⁴ (sayfa: 131; satır : 31); Umay Günay, Elazığ Masalları⁵ (sayfa: 104, fonk-

siyon: 6); Gülin Taşdemir, Denizli Masalları⁶ (sayfa : 73, epizot : I; sayfa : 82, epizo t: 2).

21. İhanet (A²¹). Burada eşlerden birinin diğerine ihaneti söz konusudur, hainliğin bu şeklini de Propp listesine dahil etmemiştir. Örnekler: P. N. Boratav, Zaman Zaman İçinde (sayfa: 193, satır : 17-18); Umay Günay, Elazığ Masalları (sayfa : 311, Masal no: II, fonksiyon: 4); Yurdanur Sakaoğlu, Tokat Masalları⁷ (sayfa : 13, epizot : 11).

II. Masalarda sihirli vasıta ve yardımcının kazanılmasında geniş bir yer tutan XII.; XIII.; XIV. D, E, F fonksiyonları için Türk masalları yeni şekillerin varlığını gösterdi. D fonksiyonu vericinin kahramanı doğrudan doğruya veya dolaylı olarak denemesini ifade etmektedir. E fonksiyonu kahramanın vericiye karşı tutumunu göstermektedir. F fonksiyonu ise gerekli vasıta veya yardımcının sağlanması ile ilgilidir. Bu üç fonksiyon bir bütün oluşturur. Verici kahramanı denemesine karşılık olumlu cevap alırsa kahramana gerekli vasıtayı veya yardımcını sağlar. Propp'un incelemesinde verici veya yardımcının fonksiyonlarını yerine getiren karakterler olağan üstü vasıfları olan insan ve hayvanlardan ibarettir.

Bu çalışmada malzeme olarak kullanılan Türk masallarında hem vericinin hem de yardımcının fonksiyonların icra eden ve masalı anlatanlar ve dinleyenler tarafından tek verici olarak kabul edilen "Allah" kavramı ve inancı üzerinde durmanın yerinde olacağını düşündüm. Dini hikaye olmamasına rağmen pek çok masalda masal kahramanlarının karşılaştıkları güçlükleri ve problemleri hızla atlatmaları ve çözmeleri çoğunlukla Allah'ın iyi kulları olmalarıyla açıklanmaktadır. Allah'ın adını anarak işe başlayan kahramanların işleri daima rast gider inancını masalarda da görmekteyiz. Allah ile masal kahramanı arasındaki fonksiyonlar, Propp malzemesi arasında bulunmadığından bu üç fonksiyonun alt sınıflarına yeni birer ek yapmayı gerekli kıldı. İslami inanç ve kabuller karakterlerin davranış ve ilişkilerinde belirleyici olduğu için fonksiyonları da çeşitlendirmiştir.

Sihirli vasıta veya yardımcını kazanabilmek için kahraman denenir - sorguya çekilir - hücumu uğrar şeklinde tarif edilen XII. fonksiyon (D) için Propp listesinde 10 alt sınıf tespit edilmiştir. Masal kahramanının doğrudan doğruya Allah'a yalvararak yardım istemesi bu on alt sınıf arasında yoktur.

Tanrıya Yalvarma (D¹¹). Tanrıya yalvararak yardım isteyen kimse dini vazifelerini yerine getirdiği takdirde Tanrının denemesine karşı olumlu cevap vermiş olur. Türklerin kabüllerine göre insanlar sıkıntılı durumlara düşmeden de dini ödevlerini yerine getirmek zorundadırlar. Bu bakımdan Allah insanları her an denemektedir. Eklediğimiz bu alt sınıfın örneklerim şöyle sıralayabiliriz : P. N. Boratav Az Gittik Uz Gittik (Sayfa : 92, satır: 3; sayfa : 133. satır: 14; sayfa : 51, satır : 11); Pertev N. Boratav, Zaman Zaman İçinde, (sayfa : 12, satır : 36; sayfa : 149, satır : 7-9); Umay Günay, Elazığ Masalları (sayfa: 100, fonksiyon: 13; sayfa : 316, fonksiyon : 6).

Kahramanın vericiye tepki göstermesi şeklinde tarif edilen XIII. (E) fonksiyonu sihirli vasıta veya yardımın nakledilme hazırlığını ifade eder. Propp listesinde bu fonksiyonun da on alt sınıfı tespit edilmiştir.

Tanrı Kahramanın Dileğini Kabul Eder (E). Kahramanın başka hizmetler görmesi şeklinde tarif edilen (E⁷) yedinci alt sınıfa ibadetin bazı şekilleri dahil edilmişse de Türk ma-

sallarında Allah ile kahraman arasındaki bu iletişim ve inanç çok yaygın ve özel bir yer tuttuğundan ben bu örnekleri ayrı bir sınıf olarak değerlendirmeyi uygun buldum. Bu alt sınıf için tespit ettiğimiz örnekler: P. N. Boratav, Zaman Zaman içinde (sayfa : 112, satır : 37- sayfa : 149 satır : 8.10). P. N. Boratav, Az Gittik Uz Gittik (sayfa : 92, satır: 3; sayfa 136, satır : 9, sayfa : 151, satır: 27; sayfa : 153, satır : 17; sayfa : 187, satır: 17). Umay Günay, Elazığ Masalları (sayfa : 100 fonksiyon : 14; sayfa : 317, II. masal, fonksiyon: 7).

Sihirli vasıtanın elde edilmesi veya zapt edilmesi şeklinde tarif edilerek (F) harfiyle gösterilen XIV. fonksiyon için Propp, 9 alt sınıf tespit etmiştir. Bizim örneklerimiz arasında oldukça yaygın bir durum olan kahramanın isteğinin Allah tarafından doğrudan doğruya kahramana verilmesi hali bu örnekler arasında yoktur.

10. Tanrı İstenileni Verir (F¹⁰). Dini vazifelerini yerine getiren iyi yürekli kahramanlar dua yoluyla Allah'ın yardımına ulaşabildikleri gibi Türk masallarında Derviş, Hızır, Aksakallı İhtiyar şeklinde tanıtılan ve Allah'ın elçisi olarak kabul edilen karakterlerden de yardım görürler. Bu karakterler Tann kudretiyle yapılabilecek işlerin gerçekleşmesinde kahramana aracı olurlar. Örnekler : P.N. Boratav, Zaman Zaman İçinde (sayfa : 113, satır : 14, 15: sayfa : 149 satır : 14). P. N. Boratav, Az Gittik Uz Gittik (Sayfa : 153, satır 17; sayfa 187, satır : 17). Umay Günay, Elazığ Masalları (sayfa : 100, fonksiyon : 6; sayfa : 317, fonksiyon : 8). Gülin Taşdemir, Denizli Masalları (sayfa : 76, epizot :4).

V. Dağlama ve işaretleme diye tarif edilerek (J) harfi ile gösterilen XVII. fonksiyon için Propp iki tali sınıf tespit etmiştir. Bu her iki tali sınırdaki diğer karakterler kahramanı dağlar veya ona bir şey verirler. Örneklerimize göre kahramanın diğer karakterleri işaretlemesi veya onlara bir şey vermesi masalın gidişi bakımından önemli bir yer tutar. Bunun için bu fonksiyonun bu iki alt sınıfına üçüncü bir sınıf ilave etmeyi gerekli bulduk.

3. Kahraman diğer karakterleri dağlar veya onlara bir şey verir (J³).

Örnekler: Umay Günay, Elazığ Masalları (sayfa: 213 fonksiyon : 27; sayfa : 252, fonksiyon : 37; sayfa : 290, fonksiyon : 37) Yurdanur Sakaoğlu, Tokat Masalları (sayfa : 25; epizot : 11) Gülşen Gülhan, Bayburt Masalları Üzerine Bir Çalışma⁸ (sayfa : 12, epizot : 9).

VI. Zafer diye tanımlanan (I) harfi ile gösterilen XVIII. fonksiyon için Propp listesinde 6 alt sınıf tespit edilmiştir. Bunlar arasında hainin yaralanması hali mevcut değildir, halbuki hainin yaralanması masal kahramanının onu izleyerek bulmasını sağlayan önemli bir elementtir. Yedinci alt sınıf olarak bu durum da fonksiyon listesine eklendi.

7. Hain yaralanır (I⁷).

Örnekler: Umay Günay, Elazığ Masalları (sayfa: 139 fonksiyon: 15; sayfa: 288, fonksiyon: 4; sayfa : 293, fonksiyon 12).

VIII. yeni bir görünüş kazanma şeklinde tarif edilip (T) harfi ile gösterilen XXIX. fonksiyon için Propp dört alt sınıf tespit etmiştir. Bu dört alt sınıfın tamamı kahramanların güzellik zenginlik ve mevki elde etmesiyle ilgilidir. Örneklerimiz arasında kahramanın tanınmamak için kıyafet değiştirerek keloğlan, derviş, kızların erkek, erkeklerin kadın şekline girmeleri hali çok yaygındır. Bu bakımdan bu fonksiyonun dört alt sınıfına bir beşinci alt sınıf ekledim.

5. Kahraman tanınmamak için kıyafet değiştirir ve çirkinleşir (T⁵).

Örnekler: P.N. Boratav - Zaman Zaman içinde (sayfa : 102, satır : 18-19; sayfa : 139, satır : 18-19; sayfa : 159, satır : 10). P.N. Boratav, Az Gittik Uz Gittik (sayfa : 211, satır : 12; sayfa : 244, satır : 16). Umay Günay Elazığ Masalları (sayfa : 106, fonksiyon : 7; sayfa : 110, fonksiyon : 9; sayfa : 129, fonksiyon : 12; sayfa : 194, fonksiyon : 21; sayfa : 196, fonksiyon : 15; sayfa : 260, fonksiyon : 23; sayfa : 271, fonksiyon : 19; sayfa : 289, fonksiyon : 28; sayfa : 295, fonksiyon : 40).

İncelediğim masallarda Propp Metoduna yaptığım eklemeler yukarıda belirttiklerimdir. Ekler için verdiğim örnekler bunlarla sınırlı değildir. Bu örnekler çoğaltılabilir ancak bu yazının hacmini daha fazla büyütmemek için olanın yeterli delil kabul edileceğini umuyorum.

Sonuç olarak Propp un tespit ettiği masal yapısının Türk masalları için de doğru olduğunu söyleyebiliriz.

Endnotes

1 I. Uluslararası Türk Folklor Semineri, Ankara 1974.

Bu bildiri ilk olarak 1973 yılında, T.C. Kültür Bakanlığı Folklor Dairesi tarafından Türk Tarih Kurumu'nda yapılan Türkiye'nin ilk Uluslararası Folklor Semineri'nde sunulmuş ve 1974 yılında yayımlanmıştır. 50 yıl sonra bu bildiriye neden yeniden yayımlama ihtiyacı duydum sorusunun cevabı birkaç başlıkta açıklanabilir. İlki birkaç ay önce bir telefonda. Değerli bir Türk Dili ve Edebiyatı öğretmeni bir öğrencisinin Propp Metodundan yararlanarak çocukların ve gençlerin eğitiminde masalların katkılarını araştırmak üzere TÜBİTAK'a bir proje hazırladığını ve ben izin verirsem öğrencinin bana danışmak istediği konular olduğunu söyledi. Öğrenci bana ulaştı ve görüş alışverişi yaptık. Kitaptan yararlandığını söylediğinde ben bu bildiriye de görmesini önerdim. Elazığ Masalları ve Propp Metodu" adlı doktora tezimde vardığım sonuçlar Elâzığ'dan derlenen masallarla sınırlıydı. Daha sonra hazırlanan bu bildiri de ise Türkiye'nin çeşitli bölgelerinden derlenmiş masallar da Propp metoduna göre incelenmiş ve aynı sonuçlara ulaşılmıştı. Bu bildiride, Propp metoduna masallarda yapıyı belirleyen 31 fonksiyondan yedisine eklediğim sekiz alt sınıf, yapının kültür ve inanç sistemiyle bağlantısını göstermesi açısından çok önemliydi. Ayrıca bu eklemeler yapıyla içeriğin dengeli bir bağlantı içinde olduğunu da göstermektedir.

Zeynep Ulya Kuçur'un TÜBİTAK'a sunduğu projenin özetini, yaptığı çalışmanın eğitim ve kültür açılarından ne kadar dikkat çekici olduğunu anlatmak için aynen aktarıyorum: "Milletlerin ahlakî, sosyolojik, psikolojik ve ekonomik yapısına ışık tutan masallar; çocukların toplumsallaşmasında, milli kültürlerini öğrenmesinde, bilişsel ve moral gelişiminde, bir ağaç gibi sağlam kökler edinerek gelecekte ayakta sağlam kalması için vazgeçilmez kültürel mirastır. Teknolojinin etkisiyle hızla küreselleşen dünyada popüler kültür öğeleri karşısında, milletlerin kimliğini koruması için geçmişle bağlarının sağlam olması ve özellikle gençlerinin üst düzey düşünme becerilerinin gelişmiş olması zorunluluktur. Araştırmalar, Türk gençlerinin Türk masallarına ilgisinin gittikçe azaldığını ve eleştirel okuma becerilerinse yeterli düzeyde olmadığını göstermektedir. Türk masallarının unutulmasını engellemek, günümüz kuşağının ilgisini öz kültürüne çekerek bu süreçte eleştirel-yaratıcı düşünme/yazma becerilerini de geliştirmek için farklı yöntemler kullanmanın gerekliliği, bu projenin dayanağıdır. Proje kapsamında seçilen farklı yapıları sahip Türk masalları, günümüzde sinemada dahi kullanılan "V.Propp metodu" yaklaşımıyla incelenmiş, Türk masallarına özgü bir işlev yapısının varlığı bakımından irdelenmiştir. Ayrıca, metinlere eleştirel bakma ve alt metinleri anlama becerilerini harekete geçiren biçimbilimsel yaklaşımla ortaya çıkarılan formüller, 40 ortaokul ve lise öğrencisiyle yaratıcı yazma çalışması için kullanılmış, öğrencilerin bir Türk masalı olduğunu bilmeden formüller üzerine yazdıkları masallar ile asıl masallar karşılaştırılmıştır. Web araçlarıyla "masal formülü afişleri" tasarlanmış, QR kodla afişlere gizlenmiş Türk masallarına ilgi çekilecek okulumuzda daha çok öğrencinin masalları okuması ve bilimsel bakış açısı geliştirmesi sağlanmıştır. Türk masallarının özgün yapısının tespit edilmesi hâlâ büyük gerekliliktir. Bu projede incelenen Türk masallarında, Propp'un belirlediği işlevlerde yer almayan alt varyantlar tespit edilmiş, bu alandaki çalışmalara öncülük eden Günay'ın (1975) uzmanlığına başvurulmuştur. Kültürel miras değerlerimizden aileye bağlılık, saygı, sorumluluk, akıllı ve onurlu davranışlar, hakka inanç gibi hususların Türk masallarındaki yerine dikkat çekilmiştir. Elde edilen veriler, literatürle karşılaştırılarak sunulmuştur."

Projenin tamamını okuduğumda Zeynep Ulya Kucur'un çok yetenekli ve yaratıcı bir öğrenci olduğunu ve ilerde Sosyal Bilimler alanında dikkat çekici çalışmalar yapacağını görerek akademik hayatımız için ümitlendim. Hem kendisini hem öğretmenlerini ve ailesini gönülden kutluyorum. Bu yazıyı hazırlarken Zeynep Ulya Kuçur'un projesinin Tübitak Araştırma Projeleri Yarışması'nda İstanbul Asya Bölge ikincisi olduğunu öğrendim. Kendisine nice başarılar diliyorum.

İstanbul Kadıköy Bilsem Lisesi 10. Sınıf öğrencisi Zeynep Ulya Kuçur'a yardımcı olurken bu bildirimim interette olmadığını fark ettim. Bildiri Kitabının da ikinci baskısı yapılmadığı için ona da ulaşmak çok zordu. 50 yıl sonra doktora tezime ve devamını temsil eden bildirimim torunum yaşındaki gençlere ilham vermesi, ilgi görmesi ve öneminin fark edilmesi beni çok mutlu etti. İndeksli Dergilerin hayatta olmadığı yıllarda akademik tez ve araştırmalarda bakılan en önemli ölçüt orijinal olmaktır. 1990'lı yıllarda bu konuda A.B.D. Indiana Üniversitesinde verdiğim konferans da çok kalabalık ve çok ilgi gören bir konuşma olmuştu. Çalışmamın zaman aşımına uğramamış olması onu yeni nesillerle buluşturmam gerektiğini düşündürdü. Bildiriyi sunduğumda 1973 yılında folklor çalışmaları büyük çoğunlukla amatör folklorcular tarafından yürütülmekteydi. Bildirimim içeriği büyük şaşkınlık yaratmış ve o zaman söz sahibi olan bu olgun folklorcular bana "Genç Masalçı" diye hitap etmişlerdi. O genç masalçının bildirisini bugünün genç araştırmacılarına sunuyorum. Bildirimim içeriğini aynen korudum ancak 50 yılda yenileşen Türkçe kullanımları eski kullanımların yerine koydum.

Notlar

- 1 Bu metod doktora tezi olarak hazırladığımız Elazığ Masalları isimli çalışmada geniş bir şekilde özetlenmiş ve Elazığ'dan derlenen 70 masal metnine tatbik edilmiştir. Bu çalışma henüz yayınlanmamıştır.
- 2 Bu metodu «Elazığ Masalları» isimli doktora çalışmamızda denedikten sonra P. N. Boratav'ın «Zaman Zaman İçinde» ve «Az Gittik uz Gittik» isimli kitaplarındaki masallara ve ayrıca öğrencilerimizin hazırladıkları bitirme tezlerinde bulunan çeşitli illerin masallarına da uyguladım.
- 3 Pertev Naili Boratav, Zaman Zaman içinde, İstanbul 1958
- 4 Pertev Naili Boratav, Az Gittik Uz Gittik, Ankara 1969
- 5 Umay Günay, Elazığ Masalları (Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü - Doktora Çalışması -) Erzurum 1973 (Basılmamış).
- 6 Gülin Taşdenür, Denizli Masallarından Örnekler (Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Bitirme Tezi) Erzurum 1971. (Basılmamış).
- 7 Yurdanur Sakaoglu, Tokat Masalları Üzerine Bir Araştırma, (Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Bitirme Tezi) Erzurum 1972 (Basılmamış).
- 8 Gülşen Gülhan, Bayburt Masalları Üzerine Bir Çalışma (Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili Edebiyatı Bölümü Bitirme Tezi) Erzurum 1973 (Basılmamış).

Research and Publication Ethics Statement:

This is a research article, containing original data, and it was presented at the 1st International Turkish Folklore Seminar in Ankara 1974. It has not been sent to any other journal for consideration.

Araştırma ve yayın etiği beyanı:

Araştırma I. Uluslararası Türk Folklor Semineri'nde Ankara 1974 sunulmuştur. Başka bir dergiye değerlendirilmek üzere gönderilmemiştir.

Contribution rates of authors to the article:

The author in this article contributed to the 100% level of

preparation of the study, data collection, and interpretation of the results and writing of the article.

Yazarların makaleye katkı oranları: Bu makaledeki yazar % 100 düzeyinde çalışmanın hazırlanması, veri toplanması, sonuçların yorumlanması ve makalenin yazılması aşamalarına katkı sağlamıştır.

Ethics committee approval:

The present study does not require any ethics committee approval.

Etik komite onayı: Çalışmada etik kurul iznine gerek yoktur.

Financial support: The study received no financial support from any institution or project.

Finansal destek: Çalışmada finansal destek alınmamıştır.

Conflict of Interest: The author declares no conflict of interest.

Çıkar çatışması: Çalışmada potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Kaynakça

Propp, V., (1928) *Morfogija skazki*.

Scatt, L. (1970) *Morphology of the folktale*.

Boratav, P. N. (1958) *Zaman zaman içinde*.

Boratav, P. N. (1969) *Az gittik uz gittik*.

Günay. U. T. (2011) *Elâzığ masalları ve Propp metodu*. 2. Baskı.

Bu eser Creative Commons Atıf 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.

(This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License).